

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYSK MÅNEDSSKRIFT

UDGIVET AF HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND

ved H. Neumann, Christian Stenz og W. Christiansen

FYRRE ÅR
FRA
AFSTEMNINGEN
I
NORDSLESVIG

Sønderjysk månedsskrifts ekspedition:
Viceskoleinspektør W. Christiansen, Brorsonsvej 37, Tønder
Museumsinspektør H. Neumanns adresse er: Åstrupvej, Haderslev
Overlærer Chr. Stenz adresse er: Tøndervej 173, Åbenrå

NUMMER 2 · 1. FEBRUAR 1960 · 36. ÅRGANG

Nødpengesedler fra afstemningstiden.

Fyrré ár fra afstemningen i Nordslesvig

Aldersklasserne mellem groft taget 25–55 år har undertiden svært ved at forstå, at deres generations største oplevelse, befrielsen den 5. maj 1945, ikke har noget særligt budskab at bringe det yngre slægtled. Hvor meget fjernere må så ikke afstemningen og genforeningen i 1920 forekomme, det, der for årgangene over c. 55 år var tilværelsens historiske højdepunkt. Det ville være meningsløst at forsøge en afvejning af de to skelsættende begivenheders historiske betydning; historiefortællere, lærere og redaktører samt radioens og fjernsynets folk må indskrænke sig til at genfremkalde oplevelserne for de ældre og samtidig meddele dem som minder for de yngre på en sådan måde, at de kan tale levende og indtrængende til dem.

Den 10. februar 1920 var en enestående begivenhed i Sønderjyllands og hele Danmarks historie, men det ydre hændelsesforløb med historiske data og facts står så klart – eller burde stå så klart – for alle slægtled, at en almindelig oversigt turde være overflødig. Redaktionen af S. M. har derfor foretrukket at mindes dagen ved at bede en række personligheder fra Sønderjyllands forskellige egne skildre egne oplevelser og indtryk og derigennem meddele spredte glimt af tilstande og stemninger. Vi kan ikke ad den

vej, det ved vi, give et udtømmende helhedsbillede af tiden, men det er vort håb, at de forskelligartede indlæg hver især vil bidrage til anskueliggørelse af Nordslesvigs største nationale oplevelse. C. S.

Som jeg husker Åbenråmødet 17. november 1918

Af gårdejer Ernst Christensen, Asserballe

Baggrunden for de spændende novemberdage 1918 var over fire års krig. Fire års helvede for omtrent 30.000 sønderjyder. Fire år i evig uro og angst for dem, der gik hjemme.

Forstå så, hvem der kan, hvordan det føltes, da alt dette på en gang hørte op og vi igen øjnede en fremtid, vi selv fik ansvaret for at forme.

Vi kom ud på følelsernes overdrev, hvor den kolde fornuft blegner, hvor selv sorg og nød mildnes, og hjertet fyldes med glæde og taknemlighed. Vore mænd begynder at vende hjem, grå, mødige og trætte, de, der har livet i behold, og de vågner langsomt op som efter en lang, mørk nat. De ser ikke ved første øjekast forfaldet og armoden i mark og stald og værksted, de ser kun lyset, der vælder frem, ser livet og fremtiden ligge foran sig som en lang strålende dag. Og dag for dag ser vi underet folde sig ud for vore øjne, og det fæstner sig i vort sind, så vi aldrig glemmer det. Hvad Hostrup lader lærken synge i 1866 »om vælden, der glipper, om duen, der slipper af ørnens klo, om freden, der kommer med stordåd og sang, om sol og skærsommer i Danevang«, er ved at blive virkelighed i 1918.

Jeg var bleven såret i 1916 og blev sendt hjem i 1917. Min far var endnu et eller andet sted på Vestfronten. Netop i de dage, da Als oplevede sin republikanske storhedstid, fik jeg en indkaldelsesordre til at møde i Flensborg den 11. nov. Under en »audiens« hos præsident Topff præsenterede jeg ham den røde seddel og spurgte ham, hvad jeg nu skulle gøre ved den. »Geh du ruhig nach Haus zu Mutter, Kamerad, du kommer aldrig i krig mere,« sagde han til mig. Dagen efter knaldede han pistolen i redaktøren for Sonderburger Zeitung's skrivebord og råbte: »Verboten!« Det tyske blad var ham for reaktionært. De danske blade derimod udkom uzensurerede, og i et af de første blev der indbudt til et møde i Åbenrå den 17. nov. kl. 12.

Koste hvad det ville, så måtte jeg med der, om jeg så skulle gå til Åbenrå på mine ben. Husk, det var småt med befordringsmidler! Det sidste gummi på cyklen var forlængst slidt til laser. Biler var der ingen af. Jo,

der var en i Sønderborg, landråd Schönbergs. Det var den, der blev be-
slaglagt og ophøjet til præsidentbil – en Opel af dem med bremserne uden-
bords. Jeg så ham køre rundt i den i Sønderborg. Nej, ville man fra sted
til sted, måtte man pænt gå på sine ben.

Hvordan de nærmere omstændigheder nu var, ved jeg ikke, men man
havde i hvert fald fået skrabet noget brændsel sammen, og der blev med-
delt, at der gik en ekstradamper til Åbenrå i forbindelse med mødet den
17. nov. Den ville optage passagerer ved fjordstationerne.

Det var mørkt, da jeg tog hjemmefra med madpose til hele dagen, og
jeg mere løb end gik de 12 km til Stevningnor – for tænk, hvis jeg skulle
komme for sent! Jeg nåede det og ventede 1 time! Da damperen kom, var
der mange folk fra Sønderborg om bord, og flere kom til her og ved de
andre anlægsbroer. Jeg kendte en del af dem af udseende, men kun få
kendte mig, ung som jeg var, og borte fra Als havde jeg været siden mit
17. år. Der var ingen højkrøstet tale under henrejsen, nærmest en fortrøst-
ningsfuld eller forhåbningsfuld stemning med samtaler i smågrupper, man-
ge var i tvivl om, at de nye magthavere ville lade os afholde et møde uden
indblanding, det var ret ubegribeligt, om de havde forandret sig så meget.

Da vi lagde til i Åbenrå, var der kommet en del mennesker ned til hav-
nen for at tage imod os. Den første bekendte, jeg mødte på gaden, var min
gamle husbond *Hans Peter Hansen* fra Hjerting. Han tog mig i sin brede
favn og sagde: »Så Ernst, no blywe vi dansk!« og så løb tårerne ned ad
kinderne på os begge. Han kom lige fra Vælgerforeningens tillidsmands-
møde og viste mig resolutionen*), de havde vedtaget. Den var bleven trykt,
og han gav mig et eksemplar.

Vi kom til Folkehjem og fik plads i salen. Den var snart fyldt til træng-
sel, og i den store have ud mod vejen stod mand ved mand. En mærkelig
forsamling – mange endnu i det grå soldatertøj, for hvem havde søndags-
tøj? Kun de ældre. I de hjem, hvor der var børn, var det forlængst syet
om til børnene, mens far var i felten.

Vi skulle begynde mødet med en sang, »Der er et yndigt land«, så vidt
jeg husker. Og så stod vi der og skulle synge sammen igen efter over fire
års tavshed. Følelserne vældede op i os, og stemmen blev rusten, og det
ville slet ikke gå lige straks. Det gik lettere senere hen.

Så stod *H. P. Hanssen* på talerstolen, rank og myndig og tilsyneladende
uanstrengt trods travle dage: »Der er gået halvfemte år, siden vi var sam-
let sidst. Mellem da og nu ligger der vældige verdensbegivenheder, som har
kastet skygger over Nordslesvig og påført os trængsler som ingensinde før.
Vor tanke skal i dag først dvæle ved dem, der måtte drage i felten. Hen-
ved 30.000 nordslesvigere måtte drage ud. Over 6000 af dem er blevne

*) Resolutionen findes aftrykt bagest i artiklen.

Mødet på Folkehjem den 17. november 1918.

derude. Verdenskrigen har kostet dobbelt så mange danske livet som krig i 1864.

Spredt ud over landene ligger nu vore faldne brødres grave. De findes i Ruslands susende nåletræsskove og vidtstrakte sumpe, langs Polens floder og i Serbiens dale, i Argonnerne og Karpaterne, i Makedonien og ved Dardanellerne, i Palæstina og Mesopotamien. Særlig tæt ligger de i Frankrig, i Vogeserne, foran Verdun og fra Champagne op over landet til Flandern. Og mange har fundet deres sidste hvilested i de store lukkede jernkasser på havets bund.

Der var mellem dem en ungdom med guldglorie om hovedet, begejstrede idealister, evnerige mænd, hvis hjerte brændte i længsel efter et arbejde i vort folks tjeneste, og tusinder af støtte, trofaste danske mænd. Vi ved, hvor ofte og hvor gerne deres tanker fandt vej herhjem. Censuren har undertrykt mange feltbreve og lemlæstet andre, og dog viser så at sige alle hidtil offentliggjorte breve derude fra, at hjemmet var lyspunktet i deres tunge, triste og farefulde tilværelse. Med hvilken kærlighed omfattede de ikke til det sidste deres nære pårørende, vort lille folkesamfund og vort minderige hjemland med alt dets ynde, dets nutidstrængsler og fremtidshåb. Vi siger: Ære være deres minde!«

Vi rejste os i dyb stilhed og blev stående, mens H. P. Hanssen fortsatte:

»Ud over landet sidder nu deres forældre, hustruer og børn, fæstemøer, slægt og venner tilbage i sorg og savn. Mangt et sind kan ikke finde ro.

Men, Gud ske lov, nu lysner det i øst. Morgenrøden er ved at bryde frem. En lysere og lykkeligere tid vil snart oprinde. Og da håber vi, at de, der er ramt hårdest, må kunne sige med Terje Vigen: Stort har jeg mistet, men stort jeg fik, og så får du ha tak da, Gud!«

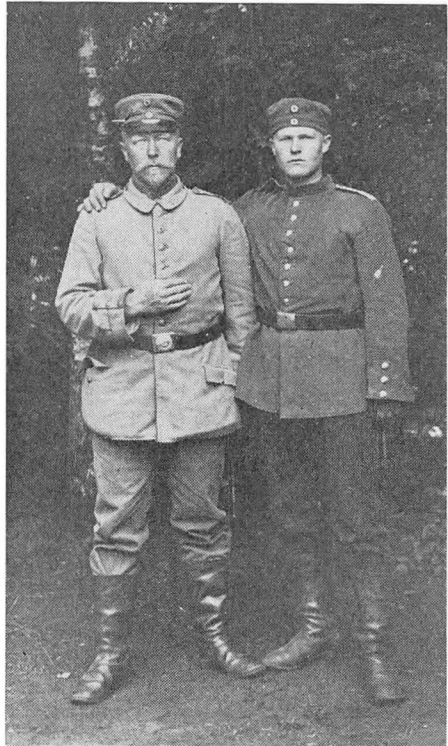
Aldrig har vel en taler ramt de dybeste strenge i et folks sjæl, som det skete her – vi var alle som én fælles i sorgen, og vi blev fælles i glæden, da H. P. Hanssen derefter ridsede linjerne op, fortalte, hvorledes udviklingen havde formet sig, og oplæste den tyske udenrigsminister Dr. Solf's brev til ham, hvori det hed: Den tyske regering står herefter på det standpunkt, at også det nordslesvigske spørgsmål i henhold til præsident Wilsons fredsprogram skal løses på grundlag af folkenes selvbestemmelsesret.« Han nævnte de store opgaver, vi stod overfor og sluttede: »I den tid vi går ind i, vil vi få lejlighed til at mindes de ord, J. P. Junggren altid brugte: Hvad du vil, at andre ikke skal gøre mod dig, skal du heller ikke gøre mod dem! Vi må i den tid, vi går ind i, føle disse ord forpligtende for os, og jeg er overbevist om, at vi vil kunne bestå denne prøve. Vi vil snart nå frem til en tid, hvor vi af fuldt hjerte vil kunne synge med Bjørnson: Alt hvad fædrene har kæmpet, mødrene har grædt, har den herre stille lempet, så vi vandt vor ret!«

Efter H. P. Hanssen talte vore to landdagsmænd, Nis Nissen og Kloppeborg Skrumsager. Disse talers indhold er fuldstændig gledet ud af min hukommelse. Derimod er der et andet indtryk, der har fæstnet sig meget stærkt i min bevidsthed. Mens Nis Nissen talte, var der kommen en flyver i fuldt krigsudstyr op på scenen. Vi stirrede på ham! Hvad ville han? Nu var det nok forbi med freden! En flot karl var han at se til – den grå skindfrakke var slået lidt til side, så det røde flonelsfoer var synligt – kasketten passende på snur, og da Nis fra Vibøge forlod talerstolen, besteg han den med værdige, faste skridt. Jo, han følte sin betydning! Og så begyndte han: »Æ kan it så godt snak rigsdansk, I vil nok tillad mæ å snak, som vi snakke hjem. Æ er medlem av det stoe soldaterråd, å da det bløw bekeend, te her skuld holdes et stort mød', kom e myndigheder te vos å va betænkle i den anledning. Æ hævde, te e danskere lisågodt kund' hold mød, som åld ande, men æ sat mæ liggodt o min maskin å fløj te Kiel for å snak mæ Noske*) om e sager. – Ja, I skal nok kom derhen, hvor I vil hen, det kan I stol o!«

Som en rutineret folketaler udløste han spændingen i den store forsamling ved at sige netop de rigtige ord. Vi klappede og råbte hurra.

»I skal hjælp vos å støt vos, te den tysk militarisme aldrig komme o e bien mere. (Hør!). Nå, Noske han svar såndt, te a føl, de va bæst a fløj herop å fortol jer det. Noske han soj: E danskere ska ha lov te å hold

*) Tysk forsvarsminister 1918–20 (red.).

Ernst Christensen og hans far, senere folketingsmand Chr. Ernst Christensen.

mød, liså tombe de vil, I skal it grif ind, sjel om de finde o å hejs Dannebrog! (Op mæ e, op mæ e!).

Vi ved, at e danskere æ et role å besinde folkefærd, der it vil gø nowe galt, å dæ ønsk skal blyv opfyldt: Di skal sjel kom te å bestem, om de vil hjem til Danmark! Æ vil foreslå, vi sønge: I alle de riger og lande.«

Det var som et brag, da vi sang den gamle kampsang. Det var, som om tonen fra de mange valgsteder i gamle dage vendte tilbage.

Da mødet var forbi, var vi som en stor familie, alle kendte alle, alle talte sammen, og overalt så man strålende smil og blanke øjne. Forventningerne var bleven tifold opfyldt, løfterne for fremtiden var mere strålende, end vi nogensinde havde turdet håbe.

Hjemrejsen fra Åbenrå var uforglemmelig. Vejret, som om morgenen havde været tåget og lidt koldt, klarede efterhånden op, og det blev det fineste novembervejr og en stille stjerneklar aften til hjemrejsen, og hvad vi ikke var bleven rystet sammen før, det blev vi nu. Jeg husker en samtale med *Chr. Hanssen*, Nørremølle, der bl. a. sagde til mig: »Å, det var da en skam, at din far ikke kunne være med.« Mens vi talte, kom *P. Grau* fra Pøl hen til os, og da han fik at vide, hvor jeg var fra, tog han mig

under armen og marcherede med mig op og ned på dækket, mens han begejstret gav udtryk for den udmærkede måde, det hele var ordnet på, og den store dag, vi havde oplevet.

Ja, og så sang vi – hele vejen – den ene sang efter den anden. En høj, klar pigestemme hørte man over alle andre. Jeg gjorde hendes bekendtskab 15 år senere, hun var bleven gift med højskoleforstander Vedel på Krabesholm. Det første vi kom til at tale om, var hjemrejsen fra Åbenrå!

Gennem Alssund så man endnu lysene glimte fra de tusind hjem. Endelig nåede vi Sønderborg. Da vi gled forbi marinekasernen, sang vi: »Kong Kristian stod ved højen mast«. Mindre kunne ikke gøre det. Da vi gled igennem den gamle bro, gav det genlyd fra byen af »Der er et yndigt land«. Folk i land, og der var slet ikke så få, der efterhånden var samlet ved kajen, må have betragtet skibet som et eventyrskib. Vi blev ved med at gentage »Vort gamle Danmark skal bestå« mange, mange gange. Folk på land blev betaget af stemningen om bord og sang med. Det var et betagende øjeblik, da tonerne fra land og skib smeltede sammen.

Da jeg endelig nåede hjem – til fods de 15 km fra Sønderborg – det var ud på natten, måtte jeg til at fortælle for dem derhjemme. De græd af glæde.

Da vi endelig brød op og skulle til ro, udbrød mor: »Men hvor har du da gjort af den brune taske!« Det var den, jeg havde mellemmaden med i.

»Å–,« sagde jeg, »hvor kan du da tro, at jeg har haft tid at tænke på den smule taske!«

VÆLGERFORENINGENS RESOLUTION:

- I Vi ønsker det nordslesvigske spørgsmål løst på den måde, at Nordslesvig betragtes som en helhed, hvis befolkning ved at stemme ja eller nej tilkendegiver om den vil genforenes med Danmark.
- II Nordslesvig er den del af hertugdømmet Slesvig, der ligger nord for en linje, som går fra sydpynten af Als ind ad Flensborg fjord til Kobbermøllebugten, op langs Krusådalene, sønder om Frøslev således, at Padborg bliver grænsestation, og derpå følger skellet mellem Slogs og Kær herred, Skelbækken og tilsidst Sønderåen og Vidåen til dens bøjning mod nord, hvorfra den går lige til Vesterhavet, og videre ud om nordpynten af Sild.
- III Stemmeret har alle over 20 år gamle mænd og kvinder,
 - a. som er fødte og har hjemme i Nordslesvig,
 - b. eller som har boet i Nordslesvig i mindst 10 år,
 - c. eller er født i Nordslesvig, men udviste heraf af de hidtilværende magthavere.
- IV Stemmeret udøves skriftligt under former, som sikrer hver enkelts frie viljesytring. De hidtilværende myndigheder må ikke øve indflydelse på afstemningen.
- V Vi betragter det som en selvfølge, at tilstødende distrikter i Mellemslesvig, som rejser kravet, har ret til ved en særskilt afstemning at tilkendegive, om de ønsker at komme tilbage til Danmark.

Kontrollkommissionen i Tønder

Af fhv. godsinspektør H. C. Davidsen, Schackenberg

Det var mig en stor ære af den »Internationale Kommission« ifl. skrivelse af 10. jan. 1920 at blive udnævnt til medlem af og protokolfører for kontrollkommissionen i Tønder. Denne bestod af medlemmerne

1. købmand Lorens Filskov, Møgeltønder,
2. undertegnede, der som nævnt var protokolfører,
3. Thomas Sønnichsen, digegreve, Tønder,
4. gårdejer Jessen, Stoltelund,

og af suppleanterne

1. bankfuldmægtig Vilhelm Christiansen, Tønder,
2. købmand Carl Borch, Tønder,
3. rektor C. D. Petersen, Tønder,
4. amtsforstander Thomas Lorenzen, Vraagaard.

De under 1. og 2. nævnte medlemmer var dansksindede, medens de under 3. og 4. nævnte var tysksindede.

Kontrollkommissionen. Fra venstre til højre: Købmand Lorens Filskov, Møgeltønder, købmand Carl Borch, Tønder, bankfuldmægtig Vilhelm Christiansen, Tønder, lensgreve O. D. Schack, Schackenberg, godsinspektør H. C. Davidsen, Schackenberg, digegreve Thomas Sønnichsen, Tønder, amtsforstander Thomas Lorenzen, Vraagaard, rektor C. D. Petersen, Tønder, gårdejer Jessen, Stoltelund.

Lensgreve O. D. Schack-Schackenberg, der var konstitueret som landråd, fungerede som kontrolkommissionens formand, medens digegreve Sønnichsen var suppleant.

På billedet ses kontrolkommissionen stående i døråbningen til Amts-
huset i Tønder, de danske medlemmer til venstre og de tyske til højre.

Samtidig med disse udnævnelser udgav den »Internationale Kommission« en proklamation, der indeholdt udførlige instrukser vedr. afstemningsudvalgenes virksomhed i amtets enkelte kommuner, betingelserne for stemmeretten o. s. v.

Det var et omfangsrigt forarbejde, der skulle foretages, inden afstemningen fandt sted (den 10. 2. 1920 for I. zones vedkommende), og det er klart, at det største arbejde blev lagt på protokolførerens skuldre, men en god hjælp ydedes dog af medlemmerne inden for kontrolkommissionen samt af nogle tilkaldte medhjælpere, og det skal siges her, at det hele store arbejde blev udført uden gnidninger af nogen art.

Et brev som jeg et stykke tid efter afstemningen modtog af det tyske medlem, rektor C. D. Petersen, der var flyttet til Kiel, turde tyde på godt samarbejde. Det lyder i uddrag således:

Kiel, d. 5. Novb. 20.

Sehr geehrter Herr Davidsen!

Es wird höchste Zeit, dass ich Ihnen meinen herzlichsten Dank ausspreche für
Ubersendung des Bildes.

— — —

Ich denke, Ihre grosse Arbeit has jetzt etwas nachgelassen. Die neuen Verhältnisse brachten, besonders in der ersten Zeit, viel Aussergewöhnliches. So viel Verkehr wie damals ist wohl niemals auf Schackenberg gewesen, und davon sind Sie gewiss auch häufig berührt worden. Als Sie mit uns arbeiteten, haben wir Sie oft sehr bedauert, wir hatten Sie schätzen gelernt, ebenso wie den Herrn Grafen. Darum denken wir gerne an die Zeit des Zusammenarbeitens zurück. Wenn uns auch politische Anschauungen trennten, wir deutschen Mitglieder haben Respekt gehabt vor Ihrer Arbeitskraft und Achtung vor Ihrer Persönlichkeit. Das möchte ich Ihnen gegenüber hier aussprechen. Nochmals besten Dank.

Mit freundlichem Gruss

Ihr C. D. Petersen, Rektor.

Nogle ejendommelige tildragelser synes jeg bør fremhæves:

Da afstemningen på Rømø skulle finde sted, opdagede man, at stemmesedlerne slet ikke var ankomne. Om der havde fundet sabotage sted eller om pakken med sedlerne på anden måde var gået tabt, blev ikke opklaret, og der var ikke andet at gøre end at lade en mand sejle i en båd fra Ballum til Rømø med andre stemmesedler, så at afstemningen kunne finde sted. Båden kom derover, men med store vanskeligheder, da det var et forrygende regn- og stormvejr.

Et andet mærkeligt, ja trist tilfælde skete i Tønder natten efter afstemningsdagen, idet en ældre mand fra Sydslesvig, der havde afgivet sin stemmeseddel, gik fejl i byen og landede i Tønders Skibbro, hvor han druknede.

Da afstemningsresultaterne forelå, blev der en værre telefon-opringning, såvel ude fra afstemningsdistrikterne som til de forskellige blade, og det tog megen tid, inden man blev færdig dermed. Da jeg var ved at meddele resultaterne til de forskellige blade, blev jeg generet af tilråb fra et tysk blads side, såsom: »Das ist ja ungläublich« eller: »Das ist ja unerhört«. Jeg havde naturligvis ingen tid til at diskutere afstemningsresultater med nogen, hvorfor jeg henvendte mig til et af de tyske medlemmer om at ville sørge for, at jeg blev forskånet for de generende kommentarer. Det hjalp og jeg kunne da med glæde fortsætte med bekendtgørelsen af afstemningsresultaterne.

Kort efter afstemningen i I. zone blev jeg af den »Internationale Kommission« i Flensborg tilkaldt som medhjælper ved revisionen af de afgivne stemmesedler, desuden ydede jeg hjælp på afstemningsdagen d. 14. 3. 20 i II. zone og derefter ved revisionen af stemmesedlerne, hvilket arbejde varede godt 14 dage.

Den »Internationale Kommission« havde sit sæde på »Flensburger Hof« og det var en stor og uforglemmelig oplevelse at være medvirkende dernede (i den svenske landshøvding von Sydows afdeling).

Fra Varnæs sogn

Af væver Th. Kaufmann, Bovrup

Genforeningen i 1920 var for alle sønderjyder vel nok deres livs største oplevelse, og man tør vel tilføje, hvad enten de så var dansk- eller tysk-orienterede. Der er nemlig et usynligt bånd, som knytter alle sønderjyder sammen, hvad enten de så bor nord eller syd for den nuværende statsgrænse. Man behøver blot at pege på det kammeratlige forhold mellem nord- og sydslesvigere under den tyske soldatertjeneste, ikke mindst i de tunge og strenge år 1914–1918.

Vi var en egen folkestamme, i sæd og skik forskellig fra alle de øvrige folkestammer, der rummedes inden for det tyske rige. Også de hjemmetyske slesvigere kom i afstemningstiden til at tænke over deres forhold til hjemstavnen og over hjemstavnsens historie.

Under min hjemrejse (man kan godt kalde den flugt) fra fronten i vest kom jeg den 13. november om aftenen til at sidde i kupé sammen med

et par reserveunderofficerer hjemmehørende i byen Slesvig. I samtalens løb siger den ene til mig: »Tror du, at hele Slesvig nu kommer til Danmark?« Skønt medlem af Vælgerforeningens repræsentantskab (tilsynsråd) var jeg på dette tidspunkt ikke orienteret om enkelthederne, hvad spørgsmålet »genforeningen« angik. Så meget var jeg klar over: tiden for vor genforening med moderlandet er inde.

Jeg svarede da den tyske underofficer: »Ja, det ser sådan ud, at hele Slesvig kommer til Danmark.«

Den pågældende sad lidt og grundede, så sagde han spagfærdigt: »Nå ja, vi har da også tidligere været danske, i mine forældres og bedsteforældres tid.«

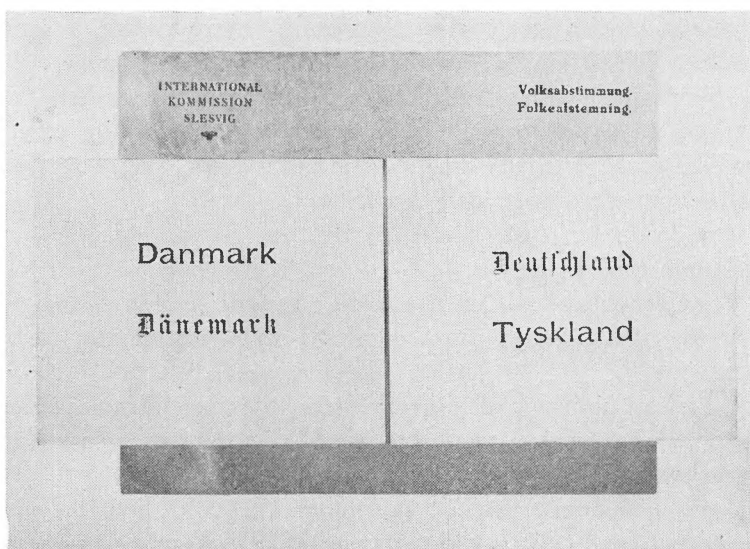
Det lod til, at en eventuel indlemmelse af Slesvig i Danmark slet ikke var ham imod. Ingen af os to tænkte i øjeblikket over en eventuel afstemning, men kun over en grænseflytning.

Efter min hjemkomst den 14. november 1918 blev jeg for mit vedkommende fra første færd stærkt optaget af alle de mange forberedelser som stod i forbindelse med den genforening, vi egentlig ventede meget snart. Hvor desorienterede selv tænkende mænd som til eksempel P. Kaad, Vollerup, var, gav sig udslag i, at han mente vi kunne »være danske« til jul.

Under drøftelserne inden for Vælgerforeningen den 16. og 17. november 1918 sluttede jeg mig til det store, overvejende flertal. Nogen egentlige afgørende meninger var der i grunden ikke om den tænkte afstemningsgrænse dengang. Et, iøvrigt meget fornuftigt, forslag om at tage de dansktalende sogne i Sydtønder amt med under den senere såkaldte første zone, blev opgivet uden nogen større debat. Stemningen på det store folkemøde om eftermiddagen den 17. november, huskes endnu af mange og vil aldrig glemmes af dem, der var med.

Men tiden trak i langdrag. Det blev vinter og vår og atter vinter, inden afstemningsdagen den 10. februar oprandt. I den mellemliggende tid var jeg stærkt optaget af rejser, møder og organisation. Det var en travl tid for dem, der var med i disse vidtspændende forhandlinger og forberedelser. Den 7. februar 1920 vendte jeg hjem fra København, træt og til dels mismodig. Der var jo så meget, man syntes let kunne ordnes, og så mødte man ofte »kontorius«. Syntes man, en sag var ved at gå i orden, kunne man ofte begynde forfra.

Den 8. februar var en dejlig solskinsdag, som var man midt i april. Erantis og andre blomster tittede frem i rabatter og bede, følfodens første blomster stod langs grøftekanten, og nordfra rullede togene ned i Sønderjylland med afstemningsgæsterne. Overalt var de ny Dannebrogsgæsteflag hejst på de umalede flagstænger som en hilsen og velkomst. Jeg stod ude i solskinnet og mine øjne duggedes. Ikke anede jeg, at »i overmorgen« skul-

Stemmesedlerne og den blå konvolut.

le blive en uvejrsdag, hvor mange af de nye flagstænger knækkede, og flagdugen flossedes i kanten.

At der blev et dansk flertal i I. zone, kunne der ikke næres tvivl om, men det gjaldt om at få et så overvældende flertal som muligt. Det gjaldt om at få alle danske hen til valgurnen, og et godt resultat var også afhængig af, at en større del af de såkaldte hjemmetyskere besindede sig på deres herkomst og gik med i vore rækker. Desværre – de især fra kongerisk side udfoldede bestræbelser for, at alle optanter og udvandrere fik adgang til at deltage i afstemningen, var blevet en boomerang, så uanede flokke af tyskere sydfra blev sendt herop for at afgive deres stemme for Tyskland.

Som jeg stod i disse tanker og med blandede følelser, får jeg besøg af en nabo, en hjemmetysk aftægtsmand, hvis søn indtil for nylig havde fungeret som stedfortrædende kommuneforstander. Min nabo bad om en samtale med mig. Vi gik indenfor, og manden fremkom med sit ærinde; han og hans søn havde flere gange talt om afstemningen, og især sønnen var stemt for at afgive sin stemme for Danmark. I øvrigt var han valgt til medlem af valgbestyrelsen, nærmest som tyskernes repræsentant. Nu spurgte min gamle nabo mig om, hvor man skulle hente stemmesedlerne, om de eventuelt kunne fås hos mig. Jeg oplyste ham om, at disse lå i det hemmelige rum i afstemningslokalet.

»Ja,« sagde aftægtsmanden, »min søn og jeg er blevet enige om at stemme for Danmark. Det har været en fejltagelse, at jeg har sluttet mig til tyskerne.«

Denne udtalelse blev for mig den største opmuntring, jeg i afstemningstiden havde haft. Jeg vidste, at manden var pålidelig og ærlig, at hans ord kunne man stole på. Nu stod det mig klart, at vi ville vinde slaget, sådan som jeg håbede, nemlig med et solidt og overvældende flertal, ikke blot i vort sogn, men i hele Sønderjylland.

Vi tog en bevæget afsked med hinanden; det glimtede lidt fugtigt i den gamles øjne.

– Afstemningsdagen blev en stolt dag også i Varnæs sogn, trods det at uvejret hindrede enkelte gamle og svage i at komme til valgurnen. Dengang fandtes der i hele sognet ikke en eneste bil. Opgørelsen på valgaftenen viste, at der i Varnæs sogn var afgivet 56 tyske stemmer, deriblandt en del af de tilrejsende sydfra. Over for disse 56 stemmer stod henved 900 danske stemmer; vi havde i Varnæs sogn 94 pct. danske stemmer og kunne ved siden af Egvad sogn opvise det bedste resultat i Aabenraa amt. Over halvdelen af de såkaldte hjemmetyskere havde enten stemt dansk eller var blevet hjemme fra valget; til festen om aftenen var ikke så få af dem mødt frem.

Trods alt hvad der siden skete, ikke mindst her i sognet, hvor både de danske og de tyske nazister i 1945 havde deres hovedkvarter, har vi holdt stillingen fra den 10. februar 1920!

Et situationsbillede fra Haderslev i vinteren 1920

Af amtsskolekonsulent Nicolai Svendsen, Tønder

Den 10. januar 1920 kom budskabet om, at fredstraktaten var underskrevet i Frankrig. Afstemningen i Slesvig fastsattes for 1. zone til 10. februar. Dermed gled vi ind i denne historiske periode. Den højeste myndighed overtoges af Den internationale kommission, som havde sit sæde i Flensborg. Vi fik et slags selvstyre. De hidtilværende vigtige tyske repræsentanter for øvrigheden forlod landsdelen. Danske mænd trådte i deres sted. Ude i den gamle bygning i Gammel Haderslev sad nu gårdejer P. J. Refshauge som landråd. Jeg blev udnævnt til borgmester i Haderslev. Dermed skete efterhånden den store omvæltning. For os, der således skulle udøve disse embeder, var styret naturligvis forbundet med mange vanskeligheder. Vi skulle jo ikke blot forestå den daglige administration, men tillige stillingen vedrørende politi, ro og orden over for udskejelser, optøjer og andre lovovertrædelser, og dem var der mange af.

De franske alpejægere i Haderslev.

Den 20. januar vajede Dannebrog for første gang fra alle danske hjem i Haderslev. Opad formiddagen modtoges under vældige tilkendegivelser de franske alpejægere: 270 mand med 10 officerer, der skulle gøre tjeneste som internationale besættelsestropper over for mulige uroligheder. I den henseende blev der dog ikke særlig brug for dem. Ud fra mit daglige samkvem med franskmændene kan jeg sige, at de optrådte med takt og blev ved deres færd et behageligt element i vor noget ensformige tilværelse. Ved sammenkomster med byens danske borgere virkede de på flere måder oplivende.

Til det daglige politiarbejde, der ofte gav anledning til både små og store skærmydsler, havde jeg byens gamle betjente, som efter evne søgte at holde styr på de urolige elementer. Dertil kom en særlig flok, som i høj grad tjente til beroligelse, og derfor bør den også have en særlig omtale på disse sider. Den har sin egen historie.

Midt i januar måned kom fra Kolding til Haderslev en lastbil fyldt med mørke uniformskapper, danske rytterkarabiner og lange, gamle sabler samt flade huer, der var blevet lavet for tilfældets skyld. Det allerede nogen tid i forvejen udpegede mandskab indkaldtes og udstyredes med

disse uniformsgenstande. Snart patruljerede vore nyskabte politiskikkelser i land og by. Et bind om armen med den internationale kommissions 3 bogstaver: C.I.S. var tegnet på deres værdighed. Det drejede sig jo ikke om uddannede politifolk, men om håndfaste mænd fra vore egne rækker, som alle havde deltaget i verdenskrigen. De følte sig næppe stærkt bundet eller hæmmet af politivedtægter; men i alvorlige tilfælde havde de både hjerter og næver på rette sted. For øvrigt virkede de vistnok som oftest mere ved deres tilstedeværelse end ved direkte indgriben. I Haderslev østeramt stationeredes 42, i vesteramtet 28 og i Haderslev by 15 af disse internationale sønderjyske gendarmere, der såvel i udseende som i sprog og optræden adskilte sig ikke så lidt fra de preussiske, som var draget bort.

— — —

Ja, jeg må i henhold til anmodningen nøjes med dette lille bidrag, som tillige er en erindring om gamle venner, der ved hele deres færd som landsmænd iblandt os har efterladt sig et godt, ja jeg kan nok sige et uforglemmeligt minde fra en broget tid. Flere af dem gik senere over i offentlig tjeneste. Det har altid været mig en fornøjelse at hilse på dem, når vore veje mødtes.

Til afstemningsmøde i Rabsted

Af dr. phil. Vilh. la Cour, Birkerød

(Vilh. la Cour, der opholdt sig i Sønderjylland som dagbladet »København«s korrespondent, fortæller i sin erindringsbog »To Livslinier« om et møde i Rabsted den 8. februar 1920, hvor H. P. Hanssen og pastor Johs. Schmidt, Vodder, diskuterede. De yderst vanskelige befordringsvilkår gjorde, at han kom over en time for sent til mødet.)

... H. P. Hanssen havde allerede talt, Schmidt var begyndt – det syntes nærmest at være håbløst (at komme ind. Red.). Lidt efter havnede jeg alligevel i en vognport, hvorfra en åben dør førte ind til salen. Jeg kunne skimte pastor Schmidt, som netop var ved at slutte, og da han gik bort fra talerstolen, var der ikke en hånd, der rørte sig til klap. Han havde selvfølgelig talt på tysk. Så dukkede *H. P. Hanssen* frem for at svare. Flere af tilhørerne havde nu fået nok og begyndte at liste af, og inden jeg så mig for, var jeg virkelig kommet ind i selve salen og havde fået plads midt i en klynge af hjemmetske bønder.

Hanssen var fortræffelig oplagt og kritiserede pastor Schmidts indlæg skarpt, navnlig dette, at han ved afstemningen havde krævet to tredjedels majoritet for en afståelse til Danmark. Efter ham fik *dr. Petersen*

fra St.Vi ordet. Han præsenterede sig som pastor Schmidts meningsfælle, som fredstysker, hvis eneste tanke var forsoning og »Völkerbrücke«. Men alligevel vendte han sig med den voldsomste lidenskab mod vor danske agitation i 2. zone. Den oppiskede efter hans mening lidenskaberne i unødvendig grad, og den ledsagedes af en række brutale overgreb fra det internationale politis side. Som eksempel nævnede han opløsningen af et møde i Agtrup. En sådan undertrykkelse af den frie meningsytring havde aldrig tidligere fundet sted.

Da begyndte der at komme liv i bønderne nede i salen! Jo, *de* vidste besked om den ting! H. P. Hanssen rejste sig: »Et ord, dr. Petersen! Jeg ved ikke, om jeg har mødt et lignende tilfælde hundrede gange under preussisk styre, men langt derfra er det ikke.« Dr. Petersen standsede og så sig lidt om. Ja, så havde grunden dog sikkert været bedre, svarede han. »Måske,« riposterede Hanssen med et smil. »En gang var grunden den, at der fandtes en revne i loftet.« Dr. Petersen så ganske desorienteret ud. »Wie?« sagde han. »Wie?« »Jo, ser De,« fortsatte Hanssen og pegede op mod loftet, »der var en lille revne i gibsdækket som den dér ved lampen. Så blev det forbudt os at holde møde. Gendarmen var bange for, der skulle tilstøde os noget ondt.« »Ach so!« sagde dr. Petersen. Han vidste intet at svare og trak på skuldrene. Bragende bifald fra forsamlingen. Selv mine hjemmetyskere lo.

Men dr. Petersen fornyede sine kræfter og genoptog klagerne over den danske agitation. Han talte sig atter op til fuld lidenskab. Han løftede begge hænderne over sit hoved og vendte sig mod H. P. Hanssen: »Jeg b e d e r Dem, hr. minister, hvis det er Dem muligt så s t a n d s denne agitation i 2. zone! Ellers vil de kommende uger ikke bringe noget godt.« Ny ordstrøm og ny gestus: »Jeg *besværg* Dem, hr. minister!« Da han sluttede af, gik H. P. Hanssen atter frem.

Han hverken ville eller kunne standse agitationen i 2. zone, sagde han. Den måtte gå sin gang, og kampen dernede måtte kæmpes igennem. Det gjaldt kun om fra begge sider at føre striden roligt og værdigt, og han ville gøre sit til, at det skete på dansk hold. Hvad valutaspørgsmålet angik, måtte han hævde, at det var tyskerne, som havde ført det ind i kampen, og hvad deres agitation vedrørte, ville han fastslå, at den benyttede sig af en række midler, som var slet og ret løgnagtige. »Se nu her,« sagde han og løftede et flyveblad op. »Her er et af de sidste flyveblade, som er inspireret af det tyske udvalg. Alene overskriften er jo i åbenlys modstrid med sandheden. »Die Valutakatastrophe« står der. Og længere nede: »Danmark kan ikke betale – Danmark v i l ikke betale.« Begge dele er jo løgn! En propaganda som denne« – han vendte sig mod pastor Schmidt, som stod noget i baggrunden – »kan det tyske udvalg ikke være bekendt.

Den er uanstændig, og den kan ikke forenes med de høje principper, som De, hr. pastor Schmidt, har gjort Dem til talsmand for.«

Pastor Schmidt gjorde kun en opgivende bevægelse med begge hænder, trak på skuldrene og tav. Men blandt tilhørerne gav den skarpe fægtning anledning til forskellige tilråb ,dels bifaldende ,dels kritiserende («De danske plakater er ligeså løgnagtige!«), og stemningen var kommet ikke så lidt op, da den næste taler tog ordet.

Det var mødets leder, *Peter Gad* fra Hejsel. »Nu har vi hørt en minister, en præst og en doktor,« begyndte han i en kraftig dialekt, »nu synes jeg, vi kan høre lidt på en bonde.« Man lo på begge sider, faldt til ro og nøjedes med en enkelt afbrydelse. Som sædvanligt var det den slesvigske fællesskabsfølelse, han tog til tema.

Ro fik også dr. Petersen til en række afsluttende bemærkninger, og *Refslund Poulsen*, som appellerede til befolkningens gammeldags instinkt, der ikke kunne skjules under det tyske sindelags fernis .Blandt hjemmetyskerne i min nærhed mødtes disse ord med halvsagte spydigheder. Et par bønder foran mig – gennemjydske af holdning, ansigt, præg og sprog – kunne ikke undlade disse lavmælte stiklerier. Kun da Refslund Poulsen talte om det fælles modersmål, blev de forlegne og holdt op .

Kort efter sluttede Peter Gad mødet. Det var meningen, at parterne derefter skulle samles hver for sig, og han håbede, at aftenen begge steder kunne gå til ende i samme ro som mødet og bæres af det samme jydsk lune, så ingen måtte have skam af dagen.

Det var blevet mørkt. I den lavloftede, tætpakkede og tobaksfyldte krosal, hvor man tålmodigt havde hørt talerne oppe på scenen, var lamperne blevet tændt. Folk søgte mod udgangen. Et par unge piger begyndte nervøst på »Schlesvig-Holstein meerumschlungen«, men de nåede kun et par linier ind i første vers. Man opgav alle indbyrdes demonstrationer og skiltes i fordragelighed.

Selv travede jeg til Bolderslev, fik slugt noget mad og kom med toget nordpå. Der var fuldt af stemmeberettigede tyskere, som skulle til Haderslev. Trætte og tavse sad de fleste af dem, mørkt og hundekoldt var der i kupéen. Toget sneglede sig af sted.

I Haderslev tog jeg ægteparret Svensson på sengen, og i den åbne dør til soveværelset måtte jeg stå i mulm og mørke og aflægge beretning om »talekampen i Rabsted«. Så krøb jeg selv til køjs, dødtræt af dagens indtryk.

Afstemmingsplakater.

Fra et sogn, der deltes

Af sognefoged, smedemester Johan Meyer, Frøslev

Vi, der med nogenlunde helbred kom hjem fra verdenskrigen 1914–18, måtte for de flestes vedkommende begynde helt forfra. Der var velstand og arbejdslyst i vor landsdel, da vi rejste, og der var sorg og fattigdom, da vi kom tilbage, men vi havde jo livet og var glade og taknemmelige for samværet med vore kære igen.

Herude havde vi den opfattelse i afstemningsstriden, at vi ville have Flensborg og Sydtønder amt med i 1. zone, men flertallet bestemte, at sproggrænsen skulle være 1. zones grænse, og dermed kom Frøslev med i 1. zone. Min gamle onkel Hans Tychsen, der var vor tillidsmand i Vælgerforeningen, kom efter det afsluttende møde ind i smedien, satte sig på filebænken og sagde grædende: »Vi kom jo da med.« Frøslev by, der hørte til Hanved sogn, havde i hele udlændighedstiden haft dansk flertal ved alle valg. Vel var vi alle glade, men der går meget i stykker, når man skiller en landsby fra sit tilhørsforhold i hundreder af år, skiller den fra kirke, familie og venner. En grænse skiller altid, og vi savnede Flensborg som vor handelsby.

Efter at zonerne var fastlagt, begyndte forberedelserne til afstemningen. Der blev nedsat en international kommission, der fik et stort, fransk krigsskib opankret på Flensborg fjord, og så kom der franske alpejægere til landsdelen. Samtidig oprettedes et politikorps af hjemlige folk. Alle tyske embedsmænd og myndigheder blev erstattet af bosiddende mænd. Tyskerne havde ikke mere nogen myndighed. Dette skete alt i 1919, og i januar 1920 fik vi så at vide, at afstemningen i 1. zone skulle ske den 10. februar 1920. I fredstraktaten blev der bestemt, at enhver, der efter 1864 var født i landsdelen, skulle have stemmeret, en mærkelig ordning, for tyskerne havde jo i de forløbne 56 år haft mange tjenestemænd i landsdelen, og alle de børn, der var født her, havde stemmeret, hvor de end boede i verden.

Det var et stort arbejde at finde alle de menneskers bopæl og få dem registreret. De kom sydfra i lange ekstratog og pr. skib og fik udleveret en god madpakke. Her til Frøslev kom 56 sydfra og 11 nordfra. Vi havde besluttet ikke at hejse Dannebrog den dag af hensyn til vore venner og slægtninge i Hanved sogn; vi vidste, at der var mange, der sørgede, fordi de ikke var med, og de skulle ikke stå hjemme og se Dannebrog vaje over Frøslev. Vi havde flagstængerne liggende ved husene, og de fleste var ikke afbarket. Om eftermiddagen den 9. kom redaktør Christiansen fra Flensborg Avis til Frøslev; han havde hørt, at vi ikke ville hejse flaget, og han sagde bevæget, at det skulle vi, nu måtte vi ikke tage hensyn til dem i denne omgang. Om aftenen holdt vi så møde; der blev vi inddelt i 5 seks-

mandshold, og næste morgen gik vi i gang med afbarkning og rejsning. Jeg lavede bolte hele formiddagen, og da vi ikke havde flagsnor, benyttede vi ståltråd, som knap brugt vi en krampe, og kl. 12 gik alle flag til tops i øsende regnvejr og storm, ialt 34.

Det var et herligt syn, da Frøslev var i rødt og hvidt. Jeg traf min tysksindede nabo om morgenen kl. 5 på gaden, da jeg kom med en flagstangsfod, og han spurgte, om vi ville flage, hvad jeg bekræftede. Han mente, vi ville komme til at tage dem ned igen, for Frøslev fik ikke dansk flertal, men hvis vi ville flage, ville tyskerne også, der var 7 slesvig-holstenske flag i Frøslev dengang. Men det gik ikke så godt med de gamle blå-hvid-røde; ved 2 af dem rev det blå sig af og et gik helt i stykker. Men det sled også i mange af vore nye flag.

Om aftenen samlede danskerne sig i Frøslev kro, tyskerne drak gravøl på det daværende Hotel Pattburg. En lille morsom oplevelse havde vi om aftenen, da vi samledes i kroen: Der kom en mand og kone ind, og da han havde set sig om, sagde han højt til konen: »Vi æ da kommet et forkert stej hen, mor!« Så gik de igen. Vi havde nu regnet dem med som danske stemmer, men de må have stemt tysk. Der var dækket et festligt kaffebord, alt rødt og hvidt, på mange lagkager var der på flødeskummet skrevet med rød saft: »Vi vil hjem.« Der blev sunget mange fædrelandssange af den blå og holt en del taler. Den franske professor *Verrier* var hos os den aften. Der var stille glæde overalt, en del sad og tænkte på deres kære, som blev derude, og der blev ofte spurgt den aften: »Hvad tror du, han eller hun havde sagt, hvis de havde oplevet det.« Der fik vi også i aftenens løb resultaterne fra hele 1. zone. Vi her i Frøslev havde stemt med 156 for Danmark og 106 for Tyskland. Karsten Gregersen sagde i sin tale: »I dag er det en festdag, da vi nu har stemt os hjem til Danmark; men i morgen kommer der en arbejdsdag, og da skal vi vise, hvad vi du'r til.« Og det passede; den kom. At flytte en befolkning fra et statssamfund til et andet lader sig ikke gøre med en streg på landkortet. Vi havde intet ansvar for de love, de havde i Danmark, og da arbejdsdagen kom, var der meget, som vi ikke var tilfredse med; men vi er glade for, at vore børn har vedgået arv og gæld, og at vi nu for altid er en del af vort moderland. Der var en, der sluttede den aften med de ord, som H. P. Hanssen sluttede med den 17. novbr. 1918 på Folkehjem:

Alt hvad fædrene har kæmpet,
mødrene har grædt,
har den Herre stille lempet,
så vi vandt vor ret.

Omkring den 10. februar 1920

Af fhv. Folketingsmand, Redaktør A. Svensson, Haderslev

En enkelt Oplevelse fra Tiden omkring 10. Februar 1920, der overskygger alle de andre, kan jeg ikke fortælle om. Dagene var saa fyldt af Begivenheder og Indtryk, at det ene straks blev trængt i Baggrunden af det næste. Lad mig illustrere det ved at gengive nogle Uddrag af Artikler, jeg skrev i »Danskeren« dengang, undertiden, naar det var Aften, paa Grund af de vanskelige Belysningsforhold ved Hjælp af en Lommelygte, jeg holdt i den ene Haand, mens jeg førte Pennen med den anden.

Den 12. Januar 1920, efter at Freden et Par Dage før var traadt i Kraft, og samtidig med at Den nordlesvigske Vælgerforenings nu klassiske Henvendelse til den sønderjyske Befolkning: »Sønderjyder! Nu er Dagen der, vi vil hjem.« blev offentliggjort:

»Det lykkedes aldrig at skaffe Selvopgivelsens Aand Indpas blandt den sønderjyske Befolkning. Trofast blev Genforeningshaabet baaret frem gennem de mørkeste Tider, indtil vi nu ser det lyse for os i Graalys og Vintertaage som en nær og haandgribelig Virkelighed. Den mægtige Kejser er forlængst en landflygtig Mand, hans Tjenere er spredt for alle Vinde. Men i de tusind danske Hjem i Sønderjylland lever man i lykkelig Forventning om den store Sommer, vi gaar ind til. Allerede i Dag gaar Agitationen sin Gang fra dansk Side i Haderslevs Gader. Der begyndes med rødhvide Plakater og Spejdere, der samler Bidrag til Afstemningsarbejdet. Vor Hjemfærd er begyndt. Ret snart vil vi være tilbage fra den lange Rejse.«

Den 21. Januar, efter at de franske Besættelsestropper Dagen i Forvejen havde holdt deres Indtog i Haderslev, og Danebrog var hejst overalt i Byen for første Gang siden 1864:

»Og som for at lægge Glans over det hele og give Danebrog den rette dybe Farve klarede Vejret op, og Solen lyste vaarvarmt ned over en By klædt i rødtoghvidt. Vi tænker os, der er gaaet en varm Strøm gennem mange Sind, da man saa Byen ligge der i Festdragt, saa fri og saa dansk, som om de to Menneskealdres Fremmedherredømme kun var en Drøm, blæst bort, halvt glemt. Og mange har følt det, som sprængtes noget væk, der havde holdt Glæden nede, den sidste Rest af Mismod, af Tyngde og Tvivl. Det, der gennem saa mange Aar syntes umuligt, det, vi har higet imod siden Krigens Slutning, Slesvigs, vort Hjemlands Befrielse fra Prøjsersaaget: i Gaar blev det til levende Virkelighed. Da Flagene smældede i den friske Blæst, da graablaa Kolonner af franske Feltsoldater drog ind i Byen med Musik i Spidsen, mens Gaderne var sorte af Mennesker, og kun de tyske Huse laa kolde og med tomme Vinduer, da forstod vel alle,

at nu er Dagen nær, da alle Lænker falder, da Landet bliver dansk igen.«

Den 9. Februar, da alt var rede til den store Afgørelse:

»Det maa være et underligt Syn for alle de sydfra tilrejsende, der kommer herop i disse Dage. Det er for Størstedelen Folk, der stadig gør Krav paa et Land, de ingen Ret har til, og paa en Befolkning, de aldrig har forstaaet. De kommer som Repræsentanter for en Stat, der har ført usigelig meget ondt ind i vor Hjemstavn, for det Prøjsen-Tyskland, der har været dansk Folkelivs og dansk Nationalitets bitre Fjende fra den første Dag til den sidste. Mangt et tysk Stormløb har vi maattet holde til i Aarenes Løb, og altid var de andre ovenpaa. Denne Gang er Slaget tabt for dem paa Forhaand. De vil komme som fremmede, og de vil gaa som fremmede. Til Sommer vil Landet hedde Danmark.

Mange Steder vil man sammen med kære Gæster mindes de faldne fra vor sidste Krig. Lad os mindes de døde. Alle dem, der faldt derude, og alle dem, der er falden i Striden herhjemme, gennem to Menneskealdres Fremmedherredømme. Hvor manges Øjne er ikke lukkede, der har troet og haabet paa det, der nu skal ske, og som paa deres Vis har været med til at bære Land og Folk hjem til Danmark.

I Morgen gaar vi til Stemmebordet. Danmark kalder ad sine Børn, og vi følger alle. Mens mægtigere Lande ruller deres Faner sammen, fylder Danebrog os til Hjemfærd. I Skæret af vort dejlige Korsbanner gaar vi hjem, hjem til Danmark.«

Den 11. Februar 1920, fra Afstemningen i Haderslev:

»Det første Resultat fra Haderslev By er fra Teatret: 428 danske og 407 tyske Stemmer. Det er hele Kvarteret omkring Aastrupvej, vort daarligste Distrikt. Saa vil Haderslev By give et fint Resultat. De følgende Distrikts-Resultater giver os Ret heri. Tyskerne naar alle Vegne godt op over Halvdelen af det danske Stemmetal, saa stopper det op for dem. I Raadhussalen (642 danske og 303 tyske) raabte Danskerne Hurra, da Resultatet forelaa, mens Tyskerne blev siddende. Slutresultatet bliver 3989 danske og 2317 tyske fra selve Byen. Dertil kommer 1219 danske og 961 tyske tilrejsende. Tilsammen 5208 danske og 3278 tyske.

Ved Afstemningen i 1867 havde Byen 918 danske og 645 tyske Stemmer. Regnet i Procent faar vi følgende Billede:

	<i>Dansk</i>	<i>Tysk</i>	<i>Procent</i>
1867	58,7	41,3	—
1920	61,4	38,6	—

Dette vil sige, at Haderslev By i Gaar stemte sig hjem til Danmark med et større dansk Flertal, end Byen kunde opvise i 1867.«

Den 12. Februar 1920, efter at den internationale Kommission har meddelt det foreløbige Resultat af Afstemningen i 1. Zone, 74,887 Stemmer

for Danmark og 25,223 for Tyskland, senere rettet til 75,431 for Danmark og 25,329 for Tyskland:

»Flagstængerne bøjede sig, og Stormen sled i de rødhvide Faner, da den nordslesvigske Befolkning den 10. Februar stemte sig hjem til Danmark. Der er noget symbolsk i dette, set tilbage over Fortiden. Det har holdt haardt, før vi slap bort fra Prøjser-Herredømmet. Kanske det ogsaa varsler om de kommende Dage.

Skønt det officielle Helhedsresultat ikke foreligger, kan det allerede nu siges, at Afstemningen af 10. Februar ikke alene afgør 1. Zones Skæbne for ventelig lange Tider, men at den ogsaa vil virke dybt ned i 2. Zone. Nu er Grænseflytningen sydpaa bleven en Virkelighed for selv de tvivlende. Næste Gang gælder det Mellemslesvigerne. Ogsaa de kan, om de vil, stemme sig hjem til Danmark.«

Afstemning i Østerlindet

Af fhv. gårdejer Hans Schmidt, »Grænsehjemmet«, Kollund

I Østerlindet havde vi et kommuneråd på 5 medlemmer med mig som formand. Da listerne skulle gøres i stand til afstemningen, fik vi et telegram fra komiteen i Haderslev, at 2 af medlemmerne ved lodtrækning skulle træde tilbage, da vi alle var danske, og så skulle der udnævnes 2 tyske medlemmer; det skulle straks telegraferes til Haderslev, hvem der var gået ud ved lodtrækningen. Jeg kaldte dem straks sammen, men de var ikke glade ved det, da jeg hidindtil som kommuneforstander havde tilrettelagt arbejdet til afstemningen, ville de nødig, at jeg skulle falde ud.

Så fik Jens Grosbøl fra Terp en lys idé, han sagde :»Vi kan simpelthen lade være med at lade Hans Schmidt deltage i lodtrækningen, så kan han ikke falde ud.«

Jeg telegraferede straks til Haderslev, og et par dage efter fik vi meddelelse om, at domæneforpagter Lempelius fra Nygård og den gamle tyske kommuneforstander Markus Kjær skulle tiltræde i stedet for de 2, der var faldet ud.

Da mejeribestyrer Holm var medlem af rådet, overlod han os mejeriets kontor til vore møder, det var centralt, og der havde vi telefon. Det var et stort arbejde at opstille afstemningslisterne, men vi enedes godt om arbejdet. Tyskernes organisationsevne viste sig også der, de sendte os en liste over alle dem, der kom sydfra, vedlagt hver enkelt fødselsattest, det var blot at føre dem ind i listerne. Af dem, der kom nordfra, fik vi kun de enkelte navne. Vi havde så lånt kirkebøgerne for at finde dem i fødsels-

registeret. Det skete to gange, at vi endte ovre på kroen, hvor vi så fik en gemytlig diskussion, og hvor vi drillede hinanden. Købmand Dahl drillede Lempelius med, at hans far nok skulle stemme dansk, da han havde tjent alle sine penge ved at sælge brændevin til folk i Nordslesvig (Pott's eftf. i Flensborg). Lempelius svor på, at det ville hans far aldrig gøre. Asmus Høyer drillede Markus Kjær med, at han og hans kone ville stemme dansk. Det var kendt, at hans kone, der var Povl Grosbøls datter i Terp, havde danske sympatier. Markus svarede :»Min kone kan gøre, hvad hun vil.« Ved optællingen af stemmesedlerne var der en blank seddel, den var skåret ud af en lommebog. Efter forskellige holdepunkter var jeg bagefter sikker på, at den var afgivet af Markus Kjær.

Til afstemningen kom der to af min fars søstre fra København herved. Da de kom til Vojens dagen før afstemningen, måtte de vente i flere timer på småbanetoget. Den ene, tante Jane, var høj og mager og tragisk, den anden, tante Mille, var lille, meget korpulent og gemytlig. At sidde så længe i en ventesal blev for meget for tante Jane, hun sagde pludselig: »Ak, gid jeg dog var død og var i Himlens lyse sale.« Så sagde tante Mille: »Hvad vil du der, din pjat, nu skal vi hjem og stemme.«

Dagen før, altså den 9. februar, var vi mange nede på banegården i Østerlindet for at modtage dem, der kom nordfra og sydfra for at stemme. Lempelius fra Nygård mødte med landauer og kusk i liberi, det var især nogle præstebørn, som kom sydfra, han kørte med. Vi ville jo gerne have fat i dem vi kunne af dem, der kom sydfra. Der var en mand fra Hamborg, der hed Hans Holm, han havde glemt at tale dansk, han talte plattysk med danske ord ind imellem, ingen kendte ham. Endelig kom gamle Johan Schmidt, han mente, de havde gået i skole sammen, og ham pudsede vi på ham og sagde, han skulle fylde punche på ham, vi skulle nok betale. Da de så havde fået et par stykker, spurgte Johan, der ikke var nogen stor diplomat: »Hvad nu, Hans Holm, vil du stemme dansk?« – »Ja, sonst, sonst wær ich Fanden galemich nicht komn.« Det var ord nok, bande på dansk kunne han da endnu.

Dagen efter ved afstemningen spurgte Hans Holm efter Emilie Schmidt, de henviste ham til mig, da det var min faster. Jeg sagde til ham, at min tante Mille var kommen, om han ikke kunne komme op og besøge os dagen efter på gården. Dagen efter stillede Hans Holm, da han så tante Mille, der som sagt var meget mer end almindelig korpulent, udbrød han: »Ist datt die Mille, Di wær doch so en lyt net Dean.« Vi brast i latter alle, men tante Mille skulle jo have det oversat, hun sagde: »Sig til ham, at han heller ikke ser sådan ud som dengang.« Så fik han noget mel og gryn, som han bad om, og rejste til Hamborg igen.

Fra et landsbysamfund på højderyggen

Af viceskoleinspektør A. Thomsen, Haderslev

Jeg oplevede tiden omkring afstemningen i en lille landsby mit på den sønderjyske hederyg. Den lå dengang fjernt fra alfarvej, 8–9 km fra den nærmeste amtsbanestation. Bortset fra en enkelt tilflyttet »nybygger« syd-fra, der ejede en af de tyske rentegårde, var hele befolkningen dansksindet. Jorden der på egnen var gennemgående mager, høstudbyttet ret ringe, men ved en utrolig flid, ved slæb og sparsommelighed havde befolkningen sikret sig nogenlunde trygge økonomiske kår. Under krigen var de fleste våbenduelige mænd indkaldt til krigstjeneste. Derfor måtte kone og børn, bistået af russiske krigsfanger, klare driften af landejendommen derhjemme så godt som det nu var muligt. Men under krigen var avlen blevet ringere år for år, for kunstgødning var blevet en mangelvare, redskaberne udslidte og kunne ikke fornyes. Da jeg som lærer kom til den lille landsby i foråret 1918, var stemningen i befolkningen ret trykket. De yngste reserver blandt de unge mænd, 17–18 år gamle, måtte møde til session, og i løbet af forår og sommer 1918 blev en del af disse indkaldt. Dødsbudskaberne fra slagmarkerne øgedes. Restriktionerne ang. tildeling af livsfornödenheder skærpedes fra måned til måned, og bøndernes afleveringspligt af korn, svin, kreaturer m. m. forhøjedes meget. Selv til dette ret afsides liggende sogn kom der i sommerens løb ad mange forskellige kanaler budskab om Tysklands fortvivlede situation, så håbet om en snarlig afslutning af krigen og hele elendigheden tegnede sig tydeligere og tydeligere forude. Derfor gik også en del af landsbyens unge mænd, der havde fået indkaldelsesordre til militærtjenesten i formånederne, »nordpå«, for dette sogns danske beboere var nu ikke i tvivl om, at det gennem de mange år lønlige nærede håb om en genforening med moderlandet ville blive opfyldt ved et eventuelt tysk nederlag, som man nu kunne se nærmere sig med stærke skridt.

Så kom våbenstilstandsdagen den 11. november 1918. Som med et slag forandrede hele tilværelsen sig i vort lille landsbysamfund. Medens under krigen hver havde passet sit, holdt sig hjemme uden noget videre selskabeligt samkvem, vågnede nu trangen til at komme sammen med andre mennesker, at drøfte den nye situation, at glæde sig i fællesskab over, at den onde tid nu var forbi, og sidst, men ikke mindst, at diskutere vor landsdels fremtid, og hvordan mon nu hele dette spørgsmål om Slesvig og Danmark skulle ordnes. »Husk den blå« (sangbogen) blev der sagt hver gang der sendtes indbydelse ud til venner og naboer, for nu skulle der synges. Og hvor tonede nu ikke aften efter aften sangen i hjemmene. I timevis blev der sunget sange og salmer. Det var, som om menneskene gennem sangen fandt frigørelse for hele det indestængte tryk, der havde

hvilet på dem, ikke blot i krigens tid, men også gennem de mange år forud. Snart blev det de mange møders tid. Talere, der repræsenterede de forskellige anskuelser ang. den kommende grænsedragning, mødte dem i ret stort tal, og blev der indbudt til større møder i de omliggende stationsbyer, så deltog mange fra landsbyen. Dette lille landsbysamfund blev trods sin isolerede beliggenhed grundigt rusket vågen.

Men man havde også i »ventetiden« travlt med meget andet. I henhold til den nye tyske republiks love skulle der vælges et arbejder- og bonderåd i hver kommune, der skulle bistå de gamle kommunale råd i ledelsen af byens anliggender. Bønder var der nok af i landsbyen, men meget få arbejdere. Derfor valgtes jeg med i dette råd som »åndsarbejder« (lærer). I øvrigt fik dette arbejder- og bonderåd ikke ret meget at beskæftige sig med i dette lille rolige landsbysamfund. Et spørgsmål, der i tiden mellem krigens afslutning og genforeningen optog sindene stærkt, var en påtænkt nyordning af hele landsdelens trafikforhold. Man regnede f. eks. med anlæg af nye jernbaner, og derfor gjaldt det om i tide at være med til at bestemme disse baners linieføring, særligt da for de kommuner, der indtil nu havde ligget afsides for trafikken. Der blev til dette formål valgt et jernbaneudvalget i de forskellige kommuner, der deltog i en række ret stærkt besøgte møder, både i Haderslev vesteramt og i Haderslev. Ikke ret længe efter krigens afslutning begyndte også de mange indkøbsrejser til »det gamle land«. Der blev hentet kaffe, te, krydderier, hvedemel og meget andet, også cykledæk og slanger, hvis man da slap heldigt fra det med at få disse sidstnævnte ting ud af Danmark, da der var udførselsforbud for den slags varer. Ved siden af disse legale indkøbsrejser, hvortil man fik tilladelse gennem et særligt bevis, udstedt af tillidsmændene i den »Nordslesvigske Vælgerforening«, fandt der et højst utiltalende smugleri sted langs hele den gamle Kongeå-grænse.

Men det, der ganske naturligt optog sindene meget stærkt, ja vel aller mest, det var hjemkomsten af sognets soldater, krigsdeltagerne, som nu vendte hjem fra de mange slagmarker i og uden for Europa. De kom fra Østfront og Vestfront, fra Balkan, fra krigsfangelejrene i Frankrig, England og Rusland. Hustruer og forældre, børn og søskende rejste til de havnebyer, hvor disse krigsfanger blev landsat, og ved hjemkomsten blev der meget at fortælle om. Venner, naboer og bekendte strømmede sammen for at hilse på den hjemvendte, og aften efter aften lyttede man til det, disse »vidtberejste« folk havde at fortælle om deres oplevelser i de så fjerntliggende, fremmede lande. Ret hurtigt gled så disse hjemvendte byfæller ind i dagliglivets og landsbyens rytme og deltog ivrigt i forberedelserne til den forestående afstemning. Der blev ved mange møder i krosalen oprettet en mængde forskellige udvalg, der skulle påtage sig at ordne alle de ting, der stod i forbindelse med afstemningen. Alle var enige om, at den dag skulle

blive en rigtig festdag. Selvfølgelig skulle der megen sang til. Derfor dan- nedes der et sangkor, og trofast mødte deltagerne frem og øvede mange, mange aftener. Det var de gamle kendte kernesange, der skulle synges, mange af de sange, der i tiden mellem 1864 og 1918 hørte til dem, man ikke måtte synge offentligt. Måske lød den flerstemmige sang på afstem- ningsfesten ofte ikke så rent og var musikalsk set ikke ret fremragende, men disse sange blev båret frem af en hjertevarme og begejstring, der trods alle andre skavanker gjorde dem smukke. Børnene fik deres andel i afstem- ningsglæden. Allerede kort efter våbenstilstanden foregik hele undervis- ningen i skolen på dansk. De præjssiske myndigheder holdt sig borte. Man kunne nærmest indrette sig, som man ville. Nu var det de danske sange, der tonedede højt og kraftigt i skolestuen. Allerede til julen 1918 kunne børn og forældre samles i skolen til en dansk juletræsfeest. På afstemningsdagen samledes børnene omkring skolens nye fanemast, og Dannebrog blev hejst under sang. Bagefter beværtedes børnene med chokolade og kager. Æres- porte med guirlander og flag pyntede vejen gennem byen. Om aftenen på afstemningsdagen samledes så at sige alle landsbyens beboere med de af- stemningsberettigede gæster »nordfra« til fest i krosalen omkring de smukt pyntede kaffeborde. Det var en selvfølge, at man først mindedes dem, der ikke nåede hjem til deres hjemstavn igen ,men måtte blive derude på slag- marken et eller andet sted i verden. Derefter vekslede tale og sang i en uendelighed, og de danske valgsejre, der hele aftenen igennem blev med- delt gennem telefonen, hilstes med begejstrede hurraråb. Det blev meget sent, før forsamlingen skiltes i tryk forvisning om, at vor landsdel med et stort flertal havde stemt sig hjem til Danmark.

Berlin - Egersund

Af viceskoleinspektør Henrik Rasmussen, Åbenrå

Vi var blevet 3 mand tilbage på vor stue i kasernen i Berlin. Da den røde fane først var blevet sat op den 9. 11. 1918 om eftermiddagen, var der ingen, der rettede sig efter det gamle udgangsforbud mere, men alle skyndte sig ud »på gaden«, som parolen nu lød på. Vi 3 havde altså ikke så travlt. Vi sad ved bordet og talte om de sidste hektiske timer, hvor be- givenhederne havde overvældet hinanden.

Pludselig siger den ene: »Nu genrejser vi gamle Polen, og vi polakker vil ikke mere være slavearbejdere for tyskerne.« »Ja, jeg kommer til Fran- krig,« sagde den anden, »for jeg er fra Elsass.« »Se her,« sagde jeg og ha- lede en avis frem, »jeg kommer til Danmark. I kan selv læse, vor rigs- dagsmand H. P. Hanssen har i rigsdagen krævet afstemning for Nord-

slesvig.« Vi var enige om, at vi måtte hjem hurtigst muligt for ikke at gå glip af noget.

Det gik nu let og hurtigt nok for mig, for den 12. 11. 1918 var jeg hjemme i Egersund. Jeg nåede altså rettidigt hjem til afstemningsdagen den 10. 2. 1920.

Ja, ventetiden blev lang, længere end godt var. Når folk kom sammen, var samtaleemnet altid: »Hvornår kommer dagen?« Selv de hvide flagstænger, der skød op ved husene, blev grå af at vente på dagen. Og så var de endda af ædelgran, hentet, eller rettere sagt, ranet i Kobbelskoven. Flaget var der også, en gave fra »Det gamle Land«.

Men dagen kom, og i dagene før myldrede det ind med tilrejsende, både nordfra og sydfra. Egersund er jo en fabriksby og har derfor ikke en så rodfæstet befolkning som bønderbyerne. Folk fra Lippe Detmold, Posen, Østprøjsen, Sverige og Ærø var i tidens løb kommet for at søge arbejde på teglværkerne. Nogle var igen draget bort, andre blevet. Men børnene, der var født i Egersund, havde stemmeret der. Dertil kom embedsmændenes børn. I mange hjem var der derfor en tilrejsende gæst, der bidrog til at sætte stemningen endnu en tak i vejret. Vor morbroder kom helt nede fra Saksen. Selv om han kom sydfra, fik tyskerne ikke hans stemme.

I disse dage var det ellers et stående spørgsmål: »Hvad stemmer han eller hun?« For der var nogle, der kunne holde tæt med, i hvilken vægtskål de ville lægge deres stemme. Der var f. eks. den gamle tjenestemand, der sagde til min far, at han skulle skaffe ham en stemmeseddel af hver slags. Hvilken, der er blevet brugt, har vi aldrig fået at vide. Den hemmelighed har han taget med sig i graven.

Når man skriver om afstemningstiden, må man ikke glemme at fremhæve de ualmindelig smukke afstemningsplakater, der både talte til forstand og hjertet, som f. eks. de to: Stem dansk, mor! Tænk på mig! eller: Og de troede, at hjertebånd kan bryde. Der faldt de tyske plakater med deres »Valuta« helt igennem.

Møder var der holdt, talt og sunget var der blevet, og så kom den 10. I Egersund var der udsendt et program for dagens forløb, hvori der bl. a. stod: Flaget hejses kl. 8 og tages ned kl. 5. Desværre blev der ikke meget at tage ned, for dagen oprandt med et frygteligt uvejr med storm og regn. Men kl. 8 samledes vi alle ved flagstangen, og med tårer i øjnene, men med glæde i hjerterne så vi flaget gå til tops.

Til dagens program hørte et børneoptog. Nu hørte vejene i Egersund den gang til de dårligste i hele Nordslesvig, og fodtøjet var ikke godt. Børnene var allerede gennemblødt, da de mødte op ved Fægekroen. Man kunne gætte på, at toget ville komme til at ligne tilbageret fra Moskva i 1812. Men se, om det gjorde det. Forpagter Jensen fra Rendbjerg mødte op med en mægtig charabanc, der blev stuvet fuld af de mindste. De større

børn holdt humøret højt ved sang og hurraråb og beholdt den lille pind, der var blevet til overs af papirflaget, til de sad bænket i Færgetroen ved en forfriskning.

Gennemblødt kom jeg hjem fra optøget og fik skiftet tøj. Om eftermiddagen skulle jeg så af sted for at stemme. Selvfølgelig kunne jeg jo have klaret det om formiddagen. Men hvem kunne sidde hjemme på denne dag, man måtte da være i brændpunktet. Der var delt stemmesedler ud til alle hjem i rigelige mængder. Men stemmesedlerne var selvfølgelig også fremlagt i selve det hemmelige stemmerum. I en cigarkasse lå stemmesedlerne for Danmark, i en anden sedlerne for Tyskland. Da et tysk medlem af valgbestyrelsen engang reviderede rummet, havde en venlig sjæl lagt en håndfuld danske stemmesedler oven på de tyske, så disse ikke var at se. Dette resulterede selvfølgelig i en klage til »Den internationale Kommission«.

Da vejret ikke havde bedret sig, blev jeg gennemblødt igen, men hvad gjorde det, det var jo i et vigtigt og uopsætteligt ærinde, jeg gik. Med et smil til de danske valgstyrelser lod jeg min stemmeseddel falde ned i valgurnen. Jeg havde en følelse af, at jeg ikke stemte for mig selv alene, men også for mine afdøde slægtninge, der havde håbet på denne dag, men ikke fået lov at opleve den.

I porten til Nommensens Hotel, hvor afstemningen foregik, holdt en lukket karet parat til at hente danske vælgere til afstemningslokalet. Jeg opsøgte min gamle ven, træskomager Lorenz Matthiesen, der lå syg med lungebetændelse og var meget i vildrede, om han turde gå ud. Men da han hørte om kareten, vovede han turen. Også min gamle veninde madam Lund og hendes blinde datter Grethe gik jeg til. Om de havde stemt? Nej, men de skulle nok stemme, måske ville vejret bedre sig. »I kan blive kørt i karet,« sagde jeg. »Ja, vi kan jo nok gå, men vi har aldrig kørt i karet,« kom det lidt spagfærdigt. »Så skal I sandelig køres,« svarede jeg. På den måde fik de to store oplevelser på samme dag. Således gjorde jeg mig lidt nyttig resten af dagen.

Om aftenen skulle der være fest både i Færgetroen og i Nommensens Hotel. Derfor gik jeg hjem og spiste aftensmad og skiftede til det tøj, jeg havde haft på om formiddagen. Det var blevet nogenlunde tørt. Festen begyndte med fælles kaffebord, og da derefter fisker Peter Jensen stod frem på den smukt i rødt og hvidt pyntede scene for at holde tale, blev han modtaget med mægtige ovationer. Han havde fortjent dem, for gennem en menneskealder havde han udført et stort og uegennyttigt arbejde for danskheden i Egersund. Derefter skiftede det med taler og sang, og ind imellem blev afstemningsresultaterne læst op og modtaget med hurra og håndklap, hvis de var »gode«. Men da vi var klare over, at sejren var sikret, blev salen ryddet, og der blev danset til langt ud på natten.

Hjem til afstemning

Af dr. med. H. Lorenzen, Bov

Da det var bleven bestemt, at vi måtte komme med hjem for at deltage i afstemningen om Slesvigs fremtid, glædede vi os meget, alle vi unge, som efter krigen var draget over kongegrænsen for at fuldende en uddannelse derovre eller for at gå på højskole eller som bare havde plads i Danmark. Men – så kom den spanske syge og truede med at forhindre vor rejse. Ihærdigt slugte vi vore piller for at blive feberfri til den store dag – og det lykkedes at møde betids søndag den 8. februar 1920 på Larsens Plads, hvor den gode oslobåd »Kong Haakon« ventede på os. Min forlovede og hendes veninde var raske nok nu, men min tilkommende svoger var sammen med flere andre lige stået op fra sygelejet i gymnastiksalen på Roskilde højskole, hvor størsteparten af eleverne havde ligget isolerede med influenzaen.

Skibet var festligt smykket, kajen ligeledes, og hver afstemningsgæst bar et emblem i knaphullet. Vi lagde særlig mærke til, at også to unge tyskere fra Højer bar dette danske emblem så længe vi var ombord, og at det forsvandt i toget hjem fra Sønderborg. I skibets lastrum var der tømret interimistiske køjer til de unge mænd, men en af de ledsagende læger må have bemærket, at jeg ikke havde det helt godt endnu, for jeg fik anvist en kahytskøje. Der herskede et muntert liv ombord – den ene sang afløste den anden. Utrætteligt kom de gamle kampsange igen: Det haver så nyligen regnet – Dengang jeg drog afsted – men også »Kong Christian« og et par vers af Marseillaisen hørte man atter og atter gentaget. Vi fire deltog så længe vi orkede, indtil influenzatrætheden krævede sin ret; megen søvn gav det dog ikke, dertil var stemningen for høj og vor egen forventning for stor.

Da »Kong Haakon« lagde til i Sønderborgs havn den næste formiddag lagde vi blandt de mange, som var mødt op på kajen, mest mærke til de små franske alpejægere med deres blå baskerhuer. Og her hørte vi Marseillaisen uforglemmeligt spillet, som den skal lyde, når et rigtigt fransk militær-orkester spiller den. Derimod trak vi nok en ganske lille smule på smilebåndet af den franske fortolkning af melodien til Kong Christian.

Da det varede nogle timer, inden ekstratogene skulle køre, inviterede kaffegrosserer Anton Linnet, der skulle hjem at stemme i Møgeltonder, nogle af os til en køretur op på Dybbøl Banke. En biltur var på de tider i sig selv en bemærkelsesværdig begivenhed – de andre havde aldrig været på Dybbøl og jeg kun engang som dreng under en tysk latinskoleudflugt – og efter køreturen over den gamle bådebro med det ærværdige slot til venstre stod vi da foran Dybbøl mølle med en mærkelig lykkefølelse:

Tvende gange skudt i grus, atter rejst ... Og *vi* skulle nu være med til på fredelig vis at gøre denne skønne danske plet helt dansk igen.

På hjemturen i toget gennem landet glædede vi os over den skov af hvide – malede eller umalede – flagstænger, der var skudt op af jorden i den sidste tid. Vi samledes i Bredebro forsamlingshus til en kop kaffe, inden vi skulle med den lange række af hestekøretøjer, som var mødt op for at sprede os ud til de enkelte byer. Og også her brød sangen frem, ganske spontant og inderligt. Ved Harres lille skole sprang en rank og flunklende ny flagstang i øjnene. Om den tidligere, ret frønnede og meget skæve, som vi egentlig havde kendt gennem mange år, havde den gamle dansksindede lærer engang under en visitats erklæret, at den havde det ligesom befolkningen der på egnen: *die neigen auch alle nach dem Norden!* Og stemmeprocenten næste dag gjorde ikke hans ord til skamme.

Og så var man hjemme i Ballum og dermed midt i forberedelserne til den største dag vort slægtled har oplevet.

Glimt fra »Tiende Februar«

(Udgivet af Nicolai Svendsen og Svend Thorsen 1939)

Om en flaghejsning hos H. P. Hanssen den 10. februar om morgenen har Anker Kirkeby fortalt i »Politiken«: Hanssen–Nørremølle er som bekendt morgenmand. Han har som sædvanlig været den første oppe i »Hejmdal«. Fem minutter før 8 står han i haven og ordner flaglinerne. Vi taler om det dårlige vejr, men ministeren har ikke tabt sit uforknytte humør: »Det er netop rigtigt kampvejr!« siger han.

Nede i gaden er endnu alle de danske flagstænger tomme. Men adskillige af de tyske flag har hængt ude hele natten. Ministeren gør mig opmærksom på denne forskel mellem den søfarende danske og den tyske fastlandsnation. Vi har lært vor respekt for flagene af skibene.

I nattens løb er der på dagligstuevinduerne klistret små tyske fyndord med henblik på valutaen. På ministerens plankeværk har man med oliefarve malet med tommehøje bogstaver: »Stimmt deutsch!«

Præcis kl. 8 er fruén arriveret med de to sønner og fem unge døtre, der alle har nye grønne genforeningskjoler på. »Grønt er håbets farve,« siger ministerfruen. Desuden er her til stede kontorchef Hammerich fra Sønderjydske Ministerium, der bor på »Hejmdal«. Mens vi alle blotter hovedet, hejser den yngste søn det splinternye silkeflag, Kolding kvinder har skænket ministeren. Naturligvis tager den unge mand fejl og haler den forkerte

ende op først. Nej, sønderjyderne savner øvelsen! Endelig når den røde dug flagknappen. Silken smælder i den stærke sydvestvind. Samtidig stikkes der af usynlige hænder Dannebrog ud af loftsvinduerne.

(Ved Svend Thorsen)

Det indtryk, der har holdt sig længst fra denne store tid i 1920, er dette, at alle hjerter var med. Da der engang blev rettet det spørgsmål til forskellige: hvad for et minde fra afstemningstiden står for Dem som det største? svarede en yngre landmand, der hele tiden havde været virksom ved forberedelsen af afstemningen: »Oplæsningen af stemmesedlerne, hver gang, der lød Danmark!« Og dette gentagne Danmark, Danmark, Danmark fyldte ham med en glæde, der blev rigere og rigere, så den stund blev hans største øjeblik.

En sådan hjertets og viljens bekendelse uden svig, som vi så den i afstemningstiden, var og er og bliver, trods alle skiftende stemninger, der kan fare hen over et folkesind, alligevel det sande udtryk for det dybeste i folket –, det er talt på folkets vegne.

(Pastor J. Jørgensen, Skærbæk)

Denne smukke urne findes i Melby kro, Skærbæk. Ejeren, gæstgiver H. P. Hansen, sendte den under krigen hjem fra Rusland med bindegarn i.

**Andels-
Svineslagteriet
i Kolding**

Grundlagt 1888

**Grønse-landets liv
grønse-landets sang**

møder De i
Agtske Tidende

Syd- og Sønderjyllands store blad

**Haslev
GYMNASIUM**

Kostskole for drenge

Eksamensret til Mellemskole-,
Real- og Studentereksamen.

Alle oplysninger ved henv. til
Peter Kæstel, rektor, Haslev

HADERSLEV BANK

AKTIESELSKAB

Strik til hele familien

... men husk det skal være

mølægte

**Sønderborg
GARN**

Paul Thomsen

Krusaa

*Kolonial, spirituosa, køkkenud-
styr, trikotage, herreekvipering*

**Ta' BUKO
til bords...**

**Brede Sogns
Spare- og Lånekasse**

Bredebro . Telefon 41341

Stiftet den 1. maj 1875

Aktieselskabet
Nordiske Kabel- og Traadfabriker

KØBENHAVN F.

**Ladelund
Landbrugs og Mælkeriskole**

Brørup station

**Sønderjyllands
Kreditforening**

Haderslev

**Sønderjydsk
Tæppefabrik**

*A. R. Kjærby A-S
Højer*

Graasten Bank $\frac{1}{5}$

Kontortid 9-12, 2-4, lørdag 9-1

GRAASTEN

$\frac{1}{5}$ Sønderjydsk Frøforsyning

Frøavl & Frøhandel

Aabenraa

Restaurant **Grænsen**

C. Heiselberg
Krusaa

Hejmdals

BOGTRYKKERI

AABENRAA TLF. (046) 2 31 32

**Spare- og Laanekassen
for Hobro og Omegn**

HORSENS HAVN

- Mange moderne stykgodskraner
- 7,00 m vanddybde
- Havnen kan besejles dag og nat
- Store arealer ved kaj og jernbanespor ledige til udleje

Reserveret

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

Horsens - Telefoner: 207 - 807 - 808

UGAARDS

Boghandel

Vi har altid det bedste af den nye og den ældre litteratur på hylderne

Haderslev - tlf. 2 25 71

SØNDERJYSK BOGHANDEL

Apotekergade 4

Telefon 2 27 03

Boglade ved Kaja Lange Møller

Antikvariat ved H. C. Møller

HADERSLEV

Tønder Landmandsbank A/s

Kontorer i Tønder - Skærbæk - Ballum - Brede - Brøns - Bylderup Bov
Frifelt - Højer - Tinglev - Visby

Morsø Støbegods

Aktieselskabet

N. A. Christensen & Co.

Kongelig Hofleverandør

NYKØBING MORS

**Støt
de
sønderjyske
indsamlinger**